

H A D I T Ö R T É N E T E K .

B É - V E Z E T É S .

Aprilisnek 27dik napján, éppen azon a' napon, mellyen a' Magyar Nemzetnek Dísze Gróf HADIK ANDRAS fő hadi Vezér Béts városából Hazánk széleire le-indula, hogy ottán a' nagy Hadat 'a Törökök ellen vezérelje: irtuk vala mi itten ezen örvendetes alkalmatósággal kétféle munkánkról való Tudósítáfunktat, azzal a' bizodalommal, hogy azokkal az Érdemes Hazafiak előtt kedvet fogunk találni. Hozzánk annyifelől utasított leveleik az előfizető Uraknak, 's azokban született nyelvekhez, 's írásunkhoz mutatott hajlandóságok elegendőképpen bizonyítják, mennyire betsüljék a' közjóra tzélozó igyekezetet. Ki nem mondhatjuk, melly igen felgerjesztettek bennünket némelly nagy érdemü Méltóságoknak 's Tudósoknak betses leveleik, mind azzal, hogy írásunkra számos Előfizetőket szerzettek, mind pedig hogy Hazánk javára 's ditsőségre intézett szándékunkat annyira magafztalni, 's benünket bátorítani méltóztattak. Mellyhez képest egyedül tsak arra törekedünk,

)

hogy

hogy háládatosságunkat meg-mutathassuk, 's a' fe-
löllünk való reményfégnek voltaképen meg-felelhes-
sünk. Sőt olly tzéllal-is vagyunk a' Magyar nyelv-
nek pallérozása és a' tudományoknak Hazánkban
lehető előmozdítása eránt, a' mellynek el-éréfében
hogy az Érdemes Előfizető Urak-is eszközök le-
hettek, különös szerentséjeknek tarthatják. Tzé-
lunkat már mostan ki-nyilatkoztatnánk, ha attól
nem tartanánk, ne talántán találkoznának ollya-
nok, kik tiszta szándékunkat hamar másképpen
magyaráznák, 's benünket azzal vádolnának, mint-
ha azon jó tzélunkat tsak tzégérül akarnánk tenni
írásink homlokára, 's azzal több Olvasókat hódítani
magunkhoz. Hogy illyen alatsony vádat magunk-
tol el-háríthassunk, jobbnak íteltük lenni, ha annak
fel-fedezését még egy hónapig halasztani fogjuk.
Azomban jóra intézett igyekezetünket, vagy tsak
a' fok ígérötünköl-is által-láthatja az érdemes Kö-
zönfég. Ezeket a' Tudósításunkban már bővön ki-
tettük, és ámbár fok költségben kerülnek-is, azo-
kat mindazonáltal be-is-tellyesétjük. De lássuk rö-
videden ez igen nevezetes háborúnak eredetét,
készületét, 's ez ideig való történeteit.

A

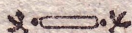
A' mostani Török Háborúnak eredete.

Az Orosz Birodalom, mellyet, a' múlt századnak szintén végeig a' többi Európai Udvarok csak nevéről-is alig ismértek, ezen folyó tizennyóltzadik században, annyira el-hatalmasodott, hogy a' nagy erejü Ottománi Portán, már fok izben diadalmaskodott.

Kiki jól emlékezhetik, az ez előtt tizenöt esztendőkkel folytatott háborujokra az Oroszoknak a' Törökök ellen, a' mellyben amazok, minden más Fejedelmek segéttsége nélkül, a' Törököket csak nem Konstantzínápolynak kapujáig verték. Európa méltán álmélkodhatik ROMANZOW-nak, az Oroszok' fő hadi Vezérének nagy okofságán, ki az akkori Háborúban, az az 1774-dikben, 50 ezer katonáival Bulgariában, Silistria vidékén, a' Nagy Vezért, három annyi népé-

vel, bé tudta rekefzteni, 's arra kényszeré-
teni, hogy Romanzow - tól békefséget
kérne, és azon nehéz kötéfeke állana,
mellyeket az Orosz Udvar tettzéfe szerént
eleibe szabott.

Ezen kényszerített békefség szerzéfében,
azt tartotta az Ottómani Porta leg fulyo-
fabb kárának lenni, hogy e' békefség által
hatalma alól Krimeát ki kellett eresztetni,
's azt fenkitől fem függőnek (Souverain)
esmérni. Krimea fél szigetét egy igen vad
Tatár nemzettség lakja, melly, a' mint
hajdan Hazánkban, úgy az Oroszok tarto-
mányiban szörnyü pusztításokat vitt vég-
hez. Az Orosz Udvar úgy vélekedett, hogy
még ezt a' rabló népet hatalma alá nem
hajtja, 's meg nem hódítja, addig Orszá-
gai [annak pusztításától mentek fo ha nem
lehetnek. Azért-is, már fok esztendőktől
fogva, Kriméa meg-hódoltatása volt töreke-
désének tzélla. Azonban a' Krimi Tatárok
Khánja, SAHIN GUERAI ellen, (kit már
az előtt az Orosz Udvar magához édesített,)
két Testvérje pártot ütött. Ennek segétsé-
gére a' Tsáfszárné nagy számu sereget kül-
dött; melly a' Pártütöket tsak hamar szél-
lyel verte, 's egyszersmind Afzonya szá-
mára, tett költségének jutalmául, egész
Krimeát, Kubánt és Támánt, 1783-dik esz-
ten-

tendőben el-foglalta. Sahin Gueraí országának el-rablását nem tsak nem ellenzette, hanem még önként Orosz katona köntösbe öltözvén, száz ezer Rubla *) esztendőnként való fizetéssel, a' Testörzők' Kapitányává lett, 's nagyobb meg-tiszteltetése végett a' Szent Anna keresztyét-is el-nyerte.

Az Osmanok ki-mondhatatlanúl fel-háborodván Krimeának el-rablásán, közönségesen el-szánták magokat, hogy inkább el-vesznek, hogy sem a' fél-szigetet ellenfégeknek olly könnyen által engedjék. De midőn megértették, hogy a' Római Tsászár II. JÓSEF, az Orosz Udvarral tett szövetsége szerént, Magyar 's Erdély Ország szélein, temérdek

)(3

nagy

---

*) Egy Rubla mostanában 1 fl. 41 kr. ér nálunk, és így 100 ezer, 168,333 forintokat, melyekkel a' Khán esztendőnként bé nem érhetette, meg-szokván a' fejedelmi pompát. Az, nagy álmélkodásra méltó dolog, hogy 1787ben a' háboru előtt, az Orosz Birodalomból Konstantinápolyba kéredzett, olly véggel, hogy magát Krimeának el-vesztése éránt, a' fényes Portánál meg-igazithassa. De oda érkezvén ez a' szerentsétlen Fejedelem egyenesen Rhodus szigetébe késértetett, a' hol a' Porta parantsolatjára kegyetlen módra meg-ületett, mivel magát a' gyilkosa ellen nagy vitézséggel védelmezte.

nagy haddal ijjezgeti a' Portát, ha az Oroszoknak az el-rablott tartományokat által engedni nem akarná; a' nagyobb erőnek engedni kényszerítették, halasztván jobb időre Krimeának vissza vételét.

Nem fokára azután, az Orosz Tsászárné ezen új tartományának látására készült, és 1787. Cherson felé meg-is indult. Nem különben József Tsászár-is a' tavasz kezdetén egyenesen Chersonnak *) vette uttyát, hová meg-érkezvén, a' Tsászárnéval együtt Krimeába utazott, mellynek is nevezetesebb városait el-járták.

Az Osmanok e' két Tsászári Fejedelmek 'Krimeában való mulatásokból, és annyi ezer Orosz fegyveres népnek a' határ széleken

---

*) Cherson, egy új város és vár a' Boristenes folyó vizének jobbik partján, valami 9 mért-földnyire Oszakowhoz, mellynek Hannibál Orosz Gubernátor tette első kövét 1778 esztendőben, Octobernek 30 napján. Lakosai szép ígéreték alatt mindenféle nemzetből szeddettek öszve, melly miatt tsak hamar igen meg népesedett. Itten 1782 esztendőben egy Anglus kereskedő Társaság állittatott fel; 1783. pedig a' Vár, melly nagy siettséggel készült, már 800 ágyúkkal rakattatott meg.

ken talpon való állásából, azt hozta ki, hogy az Oroszok Oszakow Várát szándékoznak el rabolni. Arra való nevezve, Konstantzinápolyban a' Diván azonnal öszve gyült, és egynéhány napok alatt e' dolog felől tanátskozott, mellynek következése a' volt, hogy alattomban az Oroszok ellen nagy készüléteket tettek. József Császár Chersonból visszafelé utazván, midőn Lembergen kereftül jönne, egy Kurir által azt a' hirt vette, hogy az Auszriához tartozó Belgiumnak lakosai tartományoknak csak nem minden szegelyében háborognak, és az új változások ellen már nyilván-is morognak. Mellyre Ő Felső felette igen megboffzonkodván, utjáról, mellyet Hazánkban a' Tisza-mellyékén akart tenni, azonnal le mondott; és nagy siettséggel Bétsbe hajtattott. Minekutánna a' Belgákat szép móddal le nem tsillapíthatta, ellenek nagy számu Regementeket küldött. Már nagyobb része a' katonafágnak majd fele utját Belgiumnak elérte; midőn a' Kurirok azon váratlan hírrel érkeznek, hogy az Ottomani Porta az Oroszok ellen hadat indított légyen.

Ugyan is azt meg hallván, à Porta, hogy József Császár annyi fegyveres népet küldé Belgiumba Jobbágyai ellen, ezt leg alkalmatosabb időnek tartotta lenni, a' mellyben egész

erejét az Oroszok ellen fordította. A'rra nézve *) Boldog Aszszony napján (15 ik Aug.) meg ize-
nődött az Orosz Követnek Bulgakownak, hogy
más nap reggel nyóltz ora után a' Divánba jönné
Audientziára. Bulgakow előre látván a' vesze-
delmet, minden irásait Báró Herbert Urnak,
a' Romai Tsászár Követének által adta; s'
nagyobb bátorságnak okáért a' Porta szán-
dékát két Kurir által, kik közül egyik Bes-
sarabián, a' másik a' Tsászár Birodalmán ke-
resztül intézte útját, Petersburgba azonnal
meg-izente. Bulgakow és Herbert követek
csaknem egész éjtszaka, a' Divánbéli Török
Urakat járták, s' azon mesterkedtek, hogy
öket a' Divánban-fenn forgott háborús gondo-
latokról le beszélhetnék. De szándékokban,
az A* * * és egy más esmeretes Követek mi-
att, ugymint a' kik kasonlóképpen a' Török-
köknek Nagyjait egyről egyre el-járták, és a'
háborúra fel-ingerlették, semmire sem me-
hettek. Más nap, az az Augustusnak 16dik
Napján, a' Diván Bulgakowtól kemény szó-
kkal azt kívánta, hogy Krimeának vissza-
adására állana réa. Erre Bulgakow tehetet-
lenségének jelentésével felelt. Igérte ugyan,
hogy

---

*) Ezeket egy érdemes Hazánk fiától tudjuk, ki
már sok esztendőtol fogva, és éppen midőn
ezek történtenek, Konstantzinápolyban mu-
latott.

hogy a' Diván kívánságait, Afzonyának azonnal tudtára adja; de a' Diván, 's főképpen a' Nagy Vezér azt nem akarván várni, Bulgakowot 10 óra tájban lóra ültette, és Konstantzinápolynak keskeny úttzáin, sok Jantsárok által a' 7 Toronyba kísértette. Abban a' szempillantásban, repültek a' fekete tengeren a' Kurir-hajók, és a' földön a' lovak a' szélső várakba, vivén magokkal a' kemény parantsolatot, hogy mihelyest jó módját láttyák, leg-ottan üffenek az Oroszokra. Éppen midön ezek így történnek, szerentsétlenségekre egynéhány Orosz kereskedő hajók, Konstantzinápolyban a' ki-kötő parton napoltak. A' Törökség hirtelen azokra rohan, azokat portékájoktól meg-főszítja, a' hozzá tartozandó népet pedig rabfágra vífzi.

A' Római Tsáfzár nagy kézzületeket tesz a' Törökök ellen.

Mindeneknek előtte, a' Belgyiumba rendelt, 's már jól el-haladott Regementek, parantsolatot vettek, hogy késedelem nélkül visszafordítsanak, 's más több seregekkel együtt a' Török határokra telepednének. Böltsen ítélte Ildik Jósef, hogy Belgyium pallérozott polgárinak, mint magatulajdon fiainak sziveken, atyai kegyesség-

gel-is győzedelmeskedhetik, a' midőn ellenben a' néki dühödött Törökön, tsak tüzzel 's vassal lehet valamit venni. Ehez képest a' Horvát, Tót, 's Erdély Ország, és á Bá-nát szélein olly rendelések tétettek, hogy a' Katona feregek, állásokkal egy Lántzot formáltak a' határokon. Azt-is kivált-képpen szükségesnek ítélte ő Felsége, hogy a' Várak meg vizsgáltsanak, és a' hol mi hibák találtatnának, azonnal meg orvosoltassanak. A' meg vizsgálást, 's a' jobbitáfoknak meg tételét, a' Fejedelem ROSTI Oberster Urra, egy nagy érdemű Hazánk fiára bizta. A' váraknak nagyobb meg erősfítésére, szüntelen szállították mind vizen, mind szárazon, a' temérdek ágyúkat, puskákat, és más afféle had idején meg kívántató eszközöket. Az úgy nevezett *Generalis Congregatiokat* Hazánkban ő Felsége meg - engedte, mellyekben el is végeződött, hogy minden helység bizonyos számu katonákat állítana. Ez alkalmatosfággal, fok Atya meg mutatta Hazájához viseltetett buzgó szerezetét, mellyet a' Magyar Nemzetben kiváltképpen magasztalnak az Idegenek. Sokan egy szülött fijoikat fzemélyekben vezették a' katona szedő Tiszt-hez, 's azokat a' hajdani Magyar Vitézségre bátorították. A' Hajdú Várasiak, á Kúnok, és á Jászok, az ilyen alkalmatosságokban nyert dítsőségeket, mostani készfégekkel,

még

még magaffabbra emelték. Alig esett tudtára az Iffjuságnak, hogy jelen van a' jó alkalmaztosság, Hazájáért kardot kötni, azonnal tsoportosan tódúlt az Elöljárókhoz; úgy hogy ezeknek nem azon kellett törödni, hogy állithassanak ki annyi szamú katonát, a' mennyi eránt parantsolatot vettek; hanem inkább azon tünödtek, miképpen kellesfék a' felesleg magát öszve adott iffjuságnak nagy részét visszfa botsátani, úgy hogy azok meg ne szomorodjanak. Innen Bétsből, a' Nemes Magyar Testörzöknek nagyobb része, a Török ellen hasonló indulattal le-indúlt, és külömb külömbféle Regementeknél, Hazája's Királyja mellett való hív vitézkedésre, magát le-kötelezte. Az olyan Tiszteket, kik a' szolgálatrol már az előtt le mondottak, illendő tisztséggel meg kinálták, már akár a' tanúlt vitézek között tettzenék nekiek szolgálni, akár pedig a' szábad feregeknél, melyeket tsak akkor állítottak-fel, többnyire az Törököktől által szökött keresztényekből. A' tábori Vadászokat, Seb-orvosokat, Kenyer sütöket, Kotsisokat, és Hazánkban a' Béreseket, a' Pakkoló Legényeket; úgy nem külömben az ágyuk's tár szekerek alá való vonó lovakat, és ökröket, mindenfelöl nagy szorgalmatossággal szedték. Hogy annyi nép az élésben valamelly szükfégét ne látna, hírül adatott minden Uraságoknak, és helysége-

lységeknek, hogy a' táborok számára annyi rozst, zabot és szénát adnának a' ki-tsinált közép áron, a' mennyi nélkül könnyen el lehetnének. Ebben is kimutatták fokban, Hazájokhoz, 's Fejedelmekhez való szerezeteket. Azomban siettek a' Magazinomok készítésével Horvát ország' a' két Magyar Haza 's Bukovina' szélein, a' mellyekbe az alkudt fzekeresek, de főképpen a' föld népe által, szüntelenül hordatták a' temérdek eleséget. Itten a' Hadi *Cancellárián*, éjjel nappal abban foglalatoskodtak, hogy olyan rendeléseket tegyenek, a' millyeneket csak a' hosszas tapasztaláson fundált okosságtól, és a' bölts előre-való-látástól lehet várni. E' végett a' titkos irásokat is fel hányták, a' régi 's kiváltképpen pedig a' halhatatlan emlékezetű EUGENIUS alatt tartatott Török háborúnak le-irásait, 's *Planumit'* ki keressék. Maga ő Felsége a' le induláshoz készüle, táborigi sátorait minden konyhabéli eszközökkel, színes paripáit, azokhoz tartozó lovászokkal együtt, nem különben egyéb más udvari tselédit, 's tiszteit bizta SOKI, Testörző Kapitány Úr', egy nagy tapasztalásu, 's tudományú Hazánkfia vigyázása alá, 's részenként Futakra le is indíttatta.

A'

A' Római Tsászár háborút izen a' Törököknek.

A' midön a' Bétsi Udvar az Ottománi Po tával már egész 50 esztendőktől fogva szakadatlanúl békességben élt vólna, történt, hogy Februariusnak 9dik napján, 1788ban ellene hadat izent, 's é következő okokból magát úgy nyilatkoztatta ki, mint Ellenségét: tudnillik, hogy a' Porta régtől fogva jól tudta, a' két Tsászári Udvarnak szoros szövetségét, mellynek ereje szerént, a' Római Tsászár a' fegyver fogásra köteles, mihellyest a' Petersburgi Udvar ellen háború indittatik; továbbá, hogy az Orosz Tsászári követet, a' minden Europai Nemzetek köz akarátul bevett, és törvennyé vált szokása ellen, a' hét toronyba záratta, nem hajtván semmit a' Konstantinápolyban lévő más Udvari Ministereknek egyyefsült kéréseikre. Alig hatott a' meg izent háboru a' Török határoknak ellenében fekvő feregekhez, már azonnal nagy mozgásokban láttzattak lenni a' külömb külömb féle Regimentek, óhajtván szembe szállani azzal a' Nemzettel, a' mellyen, mint valamelly próba-köven vitézségeket meg-mutathatnák.

Ezek között a' serény Horvátok vóltak a' leg elsők, kik mindjárt azon, és a' következő napon, Dresnik várát, az egész vidék-

dékjével együtt a' Töröktől el vették. Hasonló tüzzel indultak Dubitzza vára ellen, de nem hasonló szerentsével: mert 400nál többen rész szerént el-estének, rész szerént pedig meg-sebesítették. Hogy Hertzeg LICHTENSTEIN Károly, a' Horvát országí feregek vezérlésére, Aprilisben meg-érkezett, maga is ezen hónapnak vége felé, népét az Unna vizén által vivén, Dubitzának rendes ostromához kezdé. De szerentsétlen kimenetellel: ugyanis a' Dubitzabélieknek fegítségére gyült nép a' miénkire reá ütvéa magát a' Hertzeg az Unna vizén vissza vonni kénszerítettett, vitézeiben 700 embernél több kárt vallván, kik vagy el vesztek, vagy pedig nehéz sebbe estek. Az elsők közzé számlálatnak annyi vitéz gyalog, de főképpen a' Gréven Hufzár Regimentjéből mintegy fél százig való próbált Legények, 's azoknak Tízteik GERGELY Kapitány, 's WIEDMANN fő Hadnagy Urak. A' meg febesedtek között voltak három Generálifok-is, (* kiknek egyike KUHN Generalis, ugyan tsak sebében meg-is holt.

Ezen

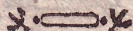
*) Maga Lichtenstein Hertzeg-is nagy veszedelemben forogván, életének meg-maradását, rész szerint *Jellacsics* Obester Urnak, rész szerint a' pistoryjal való próbált serényfégének tulajdoníthatta. Egy Bosznyák vérengző szablyáját már színte

Ezen Dubitzánál második ízben vallott kárunknak okául közönségesen azt adták, hogy népünk kevés számmal volt. Minekokáért is a' Hertzeg kérésére, azonnal mintegy 10 ezer ember Dubitza felé útnak indula, és 4 hét múlva az annak'ellenében fekvő Czerovlyáni táborhoz nagyobb részént elérkeze. E' szerint, a' Hertzeg népe már alkalmas számmal volt ugyan, de még is ezután nem annyira a' Törökökkel kellett küszködni, mint, a' majd három egész hónapokig tartott rekkenő hévséggel, melly felette fok nyavalyákat okozott. Ehez járult a' teméntelen legyeknek, otsmány férgeknek 's más bogaraknak alkalmatlankodások. Juliusban maga a' Hertzeg betegségbe esett, azután későbbre Bétsbe hozatott, a' hol végtére meg-is holt, hagyván maga után példás ember szeretőségének örökké fel maradandó emlékezetét. Hertzeg Lichtenstein, után az egész Horvát országi fereget ismét maga vezérlése alá vette Báró de VINS (* egy mind szé-

---

szinte a' Hertzeg' nyakához-is mérte, a' mikor a' Hertzeg püstyát kapván, a' Bosznyákot úgy föbe lövé, hogy azonnal lovárol le-fordula.

*) Eredetére nézve külső Nemzet ugyan, de már az Eleje, az Indigenátot meg nyerte, és a' jelenvaló Hadi Tárnokmester Úr (General Feldzeugmeister) Révfaluban született, Győr mellett.

szélefen ki-terjedett tudományára, mind pedig különös vitézségére nézve, igen nevezetes 's érdemes Hazánkfia.

(Folytatása következik.)

A' jövő héten meg küldjük az Erdödi Huszár Regementjének, fel állításától fogva, ez ideig ki mutatott vitézségének historiáját. Elöre is Képét ide rekesztjük. — Egy árkuson kezdjük, a' jövő héten kettőt küldünk. Ezután az új történeteket is ki adjuk. Ma, az az 3dik Jul. nagyon hirtelik, hogy LAUDON Berbirt meg-vette.

Kik ezen Irásunkat meg-szerzeni kívánják, méltóztatának Levelekbe írni Neveket, tisztségeket, és lakó-helyeket, és azt, melléje zárván az öt forintokat, ilyen Kopert-irással fel-küldeni: *An die K. K. Oberst-Hof-Postamts-Zeitungs-Expedition in Wien. Pro Hadi Történetek.* E' szerént ne féljenek, mert a' pénz a Herrn von Anál el-nem tévelyedik. Sokan kívánják tudni neveit e' Tárfafágnak; de, meg-engedjenek, azokkal még mostan nem szolgálhatunk: elég az, hogy a' kik ezt a' költséges munkát olly tsekély árron adják, azt némelly különös tzelből tselefkzik, melyet egy holnap múlva fel-is fedezni fognak. Ámbár nem igen számosan vannak-is, kik azt kívánják, hogy Irásunk kéttzer járjon egy hétben: mindazonáltal mivel az talám a' többi Előfizető Uraknak-is kedvek ellen esni nem fog, azon vagyunk, hogy a' Ts. Kir. Postánál el-vegezhessük, hogy ha kéttzer jár-is, még-is az érdemes Közönség a' 10 forintoknál többet ne fizessen.